

Euharistijski Kralj na Dunavu

Popodnevno je svibanjsko sunce brižno kupilo vlagu sa zelenih mađarskih salaša; brojne nošnje šarale su svojom živošću perone malih i većih stanica; djeca — a i odrasli — radoznalo su i kršćanski privrženo zavirivali u prozore, iza kojih su se crvenile kapice i svjetlucali križevi naših hrvatskih biskupa; pogranično i željezničko osoblje stavljalno se najspremnije na uslugu: svuda svijest gostoprimitstva, svijest odgovornosti za univerzalni, općekatolički Euharistijski kongres, najveću počast, što je jedan kršćanski narod može da doživi. Tu smo svijest jednako zapažali u uslužnim gestama i priprostih željezničara i budimskih redara kao i u gentlemenskoj pokretljivosti katoličkih intelektualaca — od visokih činovnika ministarstva do sveučilišnih profesora —, koji su ovih kongresnih dana zamijenili pretince i katedre s ciceronstvom, konkretno utjelovljavali onu Kristovu: *non veni ministrari, sed ministrare*.

Noć nas je već zaogrnila u svoju zamišljenost. U daljini se počeo pomaljati Budim, vas se bijelio od snažnih reflektora, kao što se nekoć rudio od janjičarskih taneta i kršćanske — među ostalima i hrvatske — krvi. Vlak je sad iz bližeg sad iz daljeg vijugao oko njegove noćne silhouette, kao što su se nekoć osmanlijske vojske — inkarnacija onoga, što Istok ima u sebi nasilnoga i infracivilizatornog — omatale oko njegovih prkosnih klisura i smionih utvrda: slijevale su se amo i dalje prema središtu Evrope, kad su ih bedemi preostalih ostataka kraljevstva Hrvatskoga i potoci iz hrvatskih žila odvrtili od najezde prema srcu kršćanstva — Rimu.

Istočni kolodvor — Keleti — se svečano zaodjeo. Svojim ukusnim zelenilom, teškim sagovima, i gustim nizom mirnih papinskih boja nagoviještao je, da sutra dočekuje Suverena — i Prvosvećenika u osobi Legata *a latere*. Peštanske kucavice: Rákóczi-ut, Erszébet-körut, Andrássy-ut ušle su već u kongresno raspoloženje. Večernja reklama velikih magazina također: euharistijski motivi svijetle u noć i s pročelja i s diskretno udešenih izloga; mora se priznati u većini slučajeva — s mnogo ukusa.

Kritična nedjelja 22. svibnja približava se kraju. Vrhunac napetosti osobito kod onih upućenijih — još nije popustio. Oni znadu, da se jučer u — gotovo tragičnu subotu — 21. svibnja bilo od rata samo nekoliko sati, možda — sekundi. Garnizoni su bili

na granici: i češki i njemački i mađarski. Mitraljze su bile postavljene, istegnute vratine topova također, bodljikave žice isto tako: iza svega toga — s jedne i druge strane — ljudi. Diplomacija je radila i zdvajala, ali ipak i opet radila; a duše su se mogle mnogo, mnogo — i to na svim stranama. I mjesto prve krvave sedmice novog međunarodnog klanja, započeo je tjedan međunarodne molitve, međurasne zadovoljštine i povezanosti, euharistijski kongres svih naroda svijeta. Vječnost će istom otkriti nutarnji odnos između proljetosnjeg uklanjanja ili odgađanja rata i 34. međunarodnog euharistijskog kongresa.

★

U ponedjeljak 23. svibnja već je iz rana jutra sva Pešta na nogama. Dugi nizovi mađarske katoličke omladine u kilometarskim dvoredima — od Istočnoga kolodvora preko Mussolinijeva trga i Lančanog mosta, kroz budimske serpentine do krunidbene crkve — veselo žamore i očekuju Papinog legata. Episkopat i klerga čekaju u kraljevski osvijetljenoj ponutrici Matijinog svetišta. Po nj je pošao na stanicu sam regent Horty. Svojim osobnim dolaskom na kolodvor i svojim — premda kalvin — čestim prisustvovanjem kongresu htio je mađarski regent i njegova vlada pokazati svoje štovanje i odanost sv. Stolici, dati joj zadovoljštinu za primitivno nedostojne postupke nekih režima prema kongresu,¹ pokazati svoju neovisnost prema stanovitom susjedu.²

¹ Nacizam je i ovoga puta — i to pred cijelim svijetom — razgalio svoje nutarnje siromaštvo i pokazao svoje pomanjkanje evropskog takta. Zabranio je svim podložnicima III. Reicha sudjelovanje na kongresu: iz same Austrije u zadnji čas je moralo da otkáže svoj dolazak preko 20.000 hodočasnika. (Stanoviti krugovi u Beču imali su tom zgodom — kao i sad iza najnovijeg raspuštanja dvadeset katoličkih organizacija — priliku da razmatraju o vrijednosti Bürckelovih obećanja, Göringovih izjava i nečije »njemačke riječi«; danas se i oko Ringa počinje uvidati da je Faulhaber ipak najbolje prozro nacizam.) Stvarno nisu puštani na kongres ni vjernici, ni svećenici ni biskupi. Od nekih, koji su prije kongresa morali u Peštu, zahtijevala se časna riječ, da će neposredno prije kongresa ostaviti Peštu i ne sudjelovati na kongresu. Oni su suznih očiju ostavili obale Dunava, prije no što je njima zaplovio Krist u pokaznici, inače više ne bi smjeli u domovinu, u . . . progon. Nekim svećenicima strancima sve se na granici Reicha prekopalo: sve je izazivalo sumnju, sve čak i mala talijanska gramatika: »Vi dolazite iz Rima« — »Ne ja idem u Rim« — »Ne, ne, vi ste bili u Rimu . . . « etc. U III. Reichu je danas crimen doći iz Rima. Možda je ta pojačana ogorčenost i neka osveta za »rimsko hodočašće«, koje je uz vanjske svečanosti bilo isprepletano i nekim gorkim razočaranjima. Međutim nije međunarodni euharistijski kongres kriv, što su vrhovi nacizma u Italiji — prema duhovitom izrazu jednog Rimljanina — bili dočekani »veličanstveno ali hladno«. Talijanski je narod ipak u svojoj duši katolički, pa nije mogao da se preko noći oduševi za one, koji se sa vršenom vjernošću uživljuju u ulogu Julijana Apostate. Usto ima taj narod i neki zdravi politički instinkt, pa zna, što u stvari znači i što bi moglo s vremenom da znači novo susjedstvo na Brenneru. Nije stoga čudo, što su kod raznih dočeka odsutnost rimskih građana morali da ispune fašistički odredi

Regent dovodi Legata do pred crkvu: unutra kao kalvin ne ulazi; na pragu ga dočekuje predsjednik vlade i praktični katolik Imrédy, u unutrašnjosti svetišta — primas Mađarske kardinal Sérédi. Niz stepenice dolamama išaranog ulaza spušta se majestetični lik Papina zamjenika, Legata a latere — Kardinala Eugénia Pacellia. Dugi kardinalski plašt još je više profinio tu i inače elegantnu figuru, u vlaku sprovedena noć još je više protanjila to i onako asketsko lice. *Schola* se na koru probija kroz uske svodove prelomljene gotike i svojim bi — po gdje gdje teatralnim izljevima — kanda htjela da na se svrati Legatovu pažnju. On međutim nepomućenim mirom prolazi kroz Crkvu, uronjen u Boga, ruku složenu na blagoslov, dostojanstven kao kolonade, nad kojima u Vatikanu ureduje, topao kao Rafaelove figure, među kojima se dnevice kreće. Prolazi crkvom i dolazi ravno do svetohraništa. Tu se pred nevidljivim Kristom baca na koljena onaj, koji ovih dana među nama zamjenjuje vidljivoga, »slatkog Krista na zemlji«. Tu do nogu euharistijskog Krista se na čas gubi u molitvi, s njim i cijela prisutna crkva i svi oni, koje tu prisutni zastupaju — cio svijet. Vidljivi i nevidljivi Krist su među nama, kongres može da započne.

preobučeni u civil; što je rimski puk ostentativno vikao Duceu, a vrlo malo Führeru, što su djeca mnogih rimskih obitelji u svojoj bezazlenosti molila za kišu, da ona ohladi trijumf »hakenkreuza« u kršćanskom Rimu, što su čak i inače neobuzdani Napolitanci pokazali da znadu biti hladni i ostavili sjeverne goste bez naročitih — napuljskih ovacija.

Nacizam je međutim zabranio nesamo svaki dolazak na kongres: njemački katolici nisu smjeli uopće ništa znati o toku samoga euharistijskog slavlja. Njemačka štampa cijelog III Reicha nije smjela ništa pisati o kongresu niti donijeti bilo koju specifično kongresnu fotografiju. Ljudi III Reicha ne smiju da znadu za euharistijskog Krista, al' su se unatoč tome i baš zato katolici Njemačke sa svojim herojskih biskupima u euharistijskim svečanostima kod kuće molili progonjenom Kristu u Hostiji, združili se u klanjanju neprolaznom Euharistijskom Kralju s ostalim narodima svijeta: *fortis est ut mors dilectio, jača je od smrti — ljubav.*

² Ta želja za neovisnošću od III. Reicha postala je nakon priključka — nuždom, osnovnom okosnicom mađarske vanjske i nutarnje djelatnosti. Zato je i neodlučni Darány otišao, a došao energični Imrédy. U nutarnjem se radu ide za radikalnim i prijeko potrebnim socijalnim reformama — (Mađarska još uvijek ima oko 2 milijuna poljodjelskih nadničara bez vlastitog kućišta i parazitski teret golemih latifundija), — da se njima izbije iz ruku propagandno sredstvo i nacima i crvenima. Naci podijeljeni na šest do sedam stranaka nemaju prodorne povezanosti, a nakon Priključka izgubili su i na popularnosti radi bojazni da od Mađarske ne učine prošireni Reich. Mađarima je ipak prije svega stalo do samostalne i potpuno neovisne mađarske države, a onda istom i pod tim uvjetom do prijateljstva s Reichom. — Stoga i vanjska orijentacija ide jedan dio puta uporedo s Njemačkom — osobito s obzirom na Čehoslovačku —, no usto se pomno traže veze i savezi, da se jednoga dana ne ostane osamljenim pred velikim susjedom. To je imao da znači i Hortyjev put u Poljsku neposredno pred Priključkom i silan porast engleskog financijskog i diplomatskog utjecaja u Pešti zadnjih tjedana.

★

U krunidbenoj Crkvi je Legata dočekaao episkopat i kler sutradan mu je u svečanoj dvorani Industrijske palače doček priredila vlada i katoličko građanstvo Budimpešte. Pod krošnjama bezbrojnih traverza, koje je invenciozna ruka priređivačkog odbora bijelim platnom podsvodila i od prozaičnog industrijskog zbora napravila šator kršćanskoga puka, slegle su se brojne tisuće katoličkog naroda da odadu prvi pozdrav — i prime prvi blagoslov Kristova Namjesnika. Zanos, kojim te mase pjevaju papinsku himnu, more simpatija, koje iz tih tisuća razdraganih — a i ovlaženih — očiju struji prema Prvosvećenikovu Zamjeniku, tople ne uvijek dostojne ovacije, kojima je dočekivan, prekidan i praćen odaju, da taj puk ljubi sv. Stolicu, da je svijestan što evropski narodi — i veliki a naročito mali — duguju Petrovoj Pećini. A Pacelli dostojno tu Pećinu predstavlja: ispravljen na uzvišenom prijestolju podsjeća na Michelangelov isklesani mramor; kad podigne simetrički produljeni kažiprst na govor i lakim kretom raspLETE staloženu živost svojih ruku — u pamet dovodi crkvene govornike iz vremena sv. Otaca — Ambrozija, Bazilija i Krizostoma —, koje tako rado navodi; kad nepomičan po nekoliko sati — oborenih očiju — sjedi na prijestolju — i nehotice iskače kao živi original Besquetova »*Svećenika u molitvi*«. Iza običnih očala živo svijetle dva velika, crna oka. Kad su otvorena toplo i duboko zadiru u stvarnost, koja ih okružuje, naučna da razumiju i raspliću i najzamršeniju složenost ljudi i događaja; kad su spuštena, gube se u stvarnosti, koja je još stvarnija od ove, što nas okružuje, koja ovom dominira — u *Riječi*, »po kojoj je sve postalo i bez koje nije ništa postalo«.

Nakon govora, kojim su g. Ministar vanjskih poslova, g. Kánya ispred mađarske vlade, te g. Szendy, gradonačelnik ispred prijestolnice i g. grof Ivan Zichy kao predsjednik Katoličke Akcije ispred svih katoličkih organizacija Mađarske zahvalili sv. Stolici, što je počastila njihovu domovinu najvećom čašću međunarodnog kongresa, iziđoše pred Legata dva naročita predstavnika. Jedan mališ od 4 godine i jedan starac od sto godina, da ispred generacije, koja dolazi u život i one, koja odlazi u vječnost iskažu svoju radost, što pripadaju pokoljenjima, koja su — bilo u zoru bilo u suton — mogla da prisustvuju i uveličaju slavlje euharistijskog Kralja na Dunavu.

Sve je to bilo tako snažno, tako toplo i neposredno, a ujedno tako diskrentno, ugladeno, dostojanstveno. Kolika razlika od onih bučnih i ratničkih skupština, bližih i daljih režima, gdje se — stisnutom pesnicom ili uzdignutom rukom — pozivlje na mržnju, destruktivnost ili šuplje harangiranje. — Tu je mir, jer je tu istina i ljubav: jer je tu Krist. Krist je tu, jer su tu većinom duše svagdanje svete Pričesti, Krist je tu, jer je tu Njegov vidljivi Namjesnik.

O silne se traverze još lome zvuci trublje: *Tu es Petrus*. Tu čovjek osjeća, da je vidljivi i nevidljivi Krist, Euharistija i Papinstvo uistinu stvarnost, velika, jedina stvarnost, koja je kadra da smiri svijet, da ga razvedri, da ga preporodi. Priređivački je odbor divno izrazio tu nutarnju povezanost Papinstva i Euharistije tim, što je na jednom listiću izdao euharistijsku himnu kongresa i papinsku himnu. Jest ta dva motiva stapaju se u jednu melodiju jer izražuju jednu stvarnost:

Christe in hoc sacramento Caritatis vinculum
Tuae pacis testamento, Corda jungas omnium.

Ubi Petri stat erecta, Sedes princeps Urbs electa,
Una omnes antecellis, Impercussa tot procellis . . .
Vitae nostrae sis magistra, Verae pacis administra . . .³

★

Srijeda 25. svibnja. Danas pred večer ima da bude službeno otvorenje kongresa na trgu Junaka, a kiša se već od sinoć u mlazovima cijedi. Izlazim na hodnik isusovačke rezidencije u Maria utca 25 da pođem glavnom pokretaču i organizatoru kongresa ocu Banghi. Stubištem vrve mladi skolastici, koji se vedro žure — u kišu: »Što će biti s kongresom? — Ništa. Sve će biti u redu, kiša će prestati. — Mi se već duго molimo, svi se novicijati mole, sve redovničke udruge, djeca se već mjesecima po nalogu Kardinala Primasa mole za lijepo vrijeme. Bog će dati lijepo vrijeme. »Kad vidjeh tu bezazlenu, tu sigurnu vjeru počeh i ja vjerovati u popodneвно sunce premda su gusti oblaci u niskom nadsvodu sapeli cijelu Peštu i mirnom upornošću ispirali zamagljena okna i pocrnjele zgrade.

Uđem ocu Banghi. Blijed od umora i klonuo od nespavanja, rada i bolesti leži u dugome stocu. Bio je već i na umoru u to predkongresno vrijeme od silnoga napora, no biskup mu reče da ne smije umrijeti, dok ne završi euharistijskog kongresa. On je poslušao: veličanstveno ga završio. — »Oče, što će biti s vremenom? — Lako za to. Uostalom naš je kongres već završen. I kad više ništa ne bi bilo, Mađarska je proživjela svoju duhovnu revoluciju. No dragi Bog će već dati lijepo vrijeme i za vanjske svečanosti.«

Jest Mađarska je proživjela svoju duhovnu revoluciju. To mi je posvjedočio i o. Bangha, koji je vodio svu akciju, i o. Varga koji je obišao mađarske tvornice i rudokope, i o. Kerkay, koji je pro-

³ U to Kriste Sakramentu, u toj vezi ljubavi,
Oporukom svoga mira, srca naša sastavi.

Gdje ponosan Petrov stojiš izabrani prvi grade, Ti jedini
nad svima si, neoboriv od svih bura . . . Ti
živote naše puti, i mir pravi ti nam daj . . .

krstario mađarskim selima. O. Bangha je postavio načelo: svaki stalež treba da proživi euharistijski kongres, da bude zahvaćen preporodnom snagom euharistije. Po cijeloj su zemlji — čitavom godinom — zaredale euharistijske trodnevnicе, koje bi sve svršavale ličnim susretajem s Kristom u ispovijedaonici i na pričesnoj klupi. Takove su trodnevnicе držane po seoskim župama i industrijskim područjima. O. Varga ih je sam održao petnaest i u njima propovijedao 21 hiljadi industrijskih radnika.

Dolazili su — u velikom broju — i socijalisti i komunisti. Jučer je o. Varga završio svoj zadnji triduum u velikoj električnoj tvornici Ganz: sudjelovalo je 3000 radnika i oko 500 inženjera i namještenika. Na tim se triduima na istoj pričesnoj klupi nadoše i direktor tvornice i prvi inžinir i prvi strojovođa i posljednji pomoćnik skladišta. Nedavno je završio trodnevnicu s peštanskim tramvajcima: 3000 ih je došlo na zajedničku pričest u baziliku sv. Stjepana, od toga nekoliko stotina iz socijalističkoga sindikata. Po hiljadu ih se odazvalo iz tvornice duhana i iz dviju obližnjih tekstilnih tvornica. U velikoj tvornici strojeva Clayton-Schranz svaku večer ga slušalo i na pričesnu klupu došlo 2500 radnika. U rudokopnom području sjeverene Mađarske — Rudabánya, tridue drži za rudare: ovi iz utrobe zemlje ravno ulaze u crkvu da čuju riječ Kristovu, ujutro prije no što se opet u zemlju spuštaju dolaze Kristu, da ga u svoje duše prime. Prošle je nedjelje kao neposrednu pripremu za euh. kongres okupio 25.000 kat. radnika i radnica iz Pešte i okolice, na kojima su zacrtali rad za buduću post-euharistijsku godinu.

Prijestolnica se kao pretežno katolički grad — od 1.060.000 stanovnika 655.000 su katolici — takmiči s ostalom zemljom. U njoj je ove euharistijske godine održano preko 200 euharistijskih trodnevnicа i duhovnih vježbi svim staležima i zvanjima sa zajedničkom pričesću četvrti dan. Tim je triduima prisustvovalo preko 200.000 osoba, što znači da je velika većina odraslih pristupala u Pešti k stolu Gospodnjem. I to Bog sam zna, koliko onih, koji već desecima godina nisu više primicali svojih usana tijelu Kristovu. Ispovjednici su tih dana sjedili sate i sate — eno ih u stotinama sjede i sad po mnogim crkvama od rane zore do večernjeg mraka — i u rukama se osjećali i osjećaju čudesa milosti Božje, divili se i premoreni se dive izvanrednim izljevima Božjeg milosrđa na ovo naše čovječanstvo.

Prijestolnica je priredila trodnevnicе za sve staleže. Primjer je dala glava. Svako je ministarstvo sa čitavim svojim katoličkim osobljem obavilo trodnevnicu sa zajedničkom svetom Pričešću. Parlamenat i senat imali su svoju euharistijsku obnovu isto tako Sveučilište i Politehnika sa svojim rektorima, profesorima i studentima. Gradsko poglavarstvo je imalo duhovne vježbe za sve svoje činovničko i ostalo osoblje; sve su staleške korporacije bile pozvane da i one za svoje članove prirede euharistijske tridue sa zajedničkom

pričešću. I sve su se odazvale: i korporacija inženjera i liječnika i bankovnih direktora i namještenika. Najviše je taj poziv ganuo advokatsku komoru, koja je najviše napućena Židovima, stoga su učlanjeni katolici odahnuli: »No hvala Bogu, da netko i na nas misli, da smo i mi advokati još katolici«, odziv je bio vanredan. Oda zvali se također glumci i glumice i ostalo kazališno osoblje; njih do 2000 obnovilo se euharistijskim mislima i duhovnim vježbama i primilo Boga, koji »razveseljuje našu mladost«.

★

I došlo je po podne. U 16,30 treba da započne svečano otvorenje na trgu Junaka. Kiša još uvijek lijeva. Od 14 i počne prestaje kao odrezana. Sunce se prosulo gradom i kupi po Gradskome vrtu na gomilane lokvice. Skupine ljudi sa svih strana naviru prema Trgu Junaka. Kolonade milenarijskog spomenika čine prvo podnožje veličanstvenog oltara, koji je nad njihovim tjemnom podignut. Vitki stupovi Berninijeva stila daju oltaru vjernu sliku papina žrtvenika u sv. Petru. Simbol zahvalnosti jednoga naroda sv. Stolici, koji Petrovoj Pećini duguje najljepše stranice svoje povijesti, svoju individualnu opstojnost. Simbol također dvostruke prisutnosti Kristove u čovječstvu: euharistijske i papinske. »I bit ću s Vama do svršetka svijeta . . .

S visine oltara, koji se vrškom svojega križa približava šezdesetom metru, otvara se neopisiva pozornica. Neposredno na podnožju Trg Junaka sav zasađen redovima klupa, s lijeva i desna zatvoren prostranim tribinama, koje se ukusno oslonile uz dvije renesansne palače. Sučelice široki drvored Andrassy-ulice, koja će u ravnoj liniji dovesti nepregledne povorke u grad i iz grada; na drugoj strani iza kolonada dva isušena jezera sva prekrita klupama, oko njih bujna zelen Gradskooga vrta, zanimljive konture Hunjadyjeva dvorca, rubovi visokog drveća te bližih i daljih višekatnica, pocrnjeli vratovi tvornica, koji se na obzoru stapaju s kupolom kraljevskooga dvorca i zidinama budimskih utvrda, s obrisima okolišnih gora i vedrinom predvečernjega neba. Wagner je možda mogao takav dekor zamisliti, Krist ga je imao. Odavle je On, s visine toga oltara, blagoslivljao sakupljene tisuće, hranio ih svojim tijelom, tu smo Mu se klanjali u svijetlo jutro i u srednje sate tihe euharistijske noći, odavde je On odašiljao u svijet valove svojih milosti . . .

Trg je prekriven sabranim mnoštvom, oba su jezera ispunjena ribolovom — duša. Zamjenik je Očev na podnožju visokog oltara. *Schola* gregorijanskom jednostavnošću nastavlja *Veni Creator Spiritus*. I Duh Stvaralac silazi . . . Osjećali smo ga tako blizu, tako neposredno tako djelotvorno za svih tih izvanrednih kongresnih dana. Legat započinje svoj prvi programatski, klasični govor. Razvija duboku misao: *eucharistia compendium fidei, palaestra sanctitatis, vinculum caritatis*. Euharistija sadržaj, štiti i snaga naše

vjere; brana protiv nemorala, koji rastvara i iznutra degenerira suvremeno čovječanstvo; vez ljubavi, koji presvođuje sve usko-grudnosti, sve mržnje, sva, klasna i rasna neprijateljstva. Snažno pjevanje prve kongresne kitice odaje, da je šaroliko kršćansko mnoštvo razumjelo euharistiju kao »vezu ljubavi«. Trgom, jezerom i lugom odjekuje:

Radujte se svi vi širom, koji Krista ljubite,
Pjesmom Njega kao Kralja velikoga slavite;
Sa svih strana puci mnogi, pred Njim smjerno kleknite,
Zahvalnošću duše svoje vijence Kristu pletite . . .

— — — — —
U tom Kriste Sakramentu, u toj vezi ljubavi,
Oporukom svoga mira, srca naša sastavi.

★

Sastavio je srca naša sutradan na spasovsko jutro u zajedničkoj Pričesti omladine. Jezero je odzvanjalo euharistijskom pjesmom, a u ljudske valove napućenog jezera spuštao se On — prijatelj mladosti. Nosili su Ga u nekoliko pravih »novozavjetnih škrinja« njegovi svećenici: bijeli premonstratenzi i redovnici Presv. sakramenta, praćeni od šest stotina dječjih poslužnika. U svakoj su bijeloj zavjetnoj škrinji bili položeni gusti redovi ciborija — zapravo širokih kaleža, koji će iza kongresa biti podijeljeni siromašnim crkvama. Oko tri stotine svećenika dijelilo je tijelo Gospodnje dušama omladine; 150.000 srdaca naslonilo se toga sunčanoga jutra na Srce Kristovo, za 150.000 duša bio taj dan autentični Spasov-dan.

★

Sastavio je srca nas svećenika iz sviju krajeva i zemalja, sviju jezika, naroda i rasa oko Prvosvećenikova Zamjenika u Bazilici sv. Stjepana. Legat je govorio zanosno, potresno, ozbiljno. Kao onaj, koji uz zajedničkog Oca najviše učestvuje u svim »brigama za sve Crkve«, koji najintimnije osjeća sve sudbonosne potrebe i vapaje ispaćenog čovječanstva, koji zna, da spasavajuća misija Crkve pretežnim dijelom ovisi o nutarnjem zdravlju, osobnoj svetosti, apostolskoj ekspanzivnosti njenog svećenstva. — Divno zborovanje. Koji bi pokret mogao na svijetu sabrati ovoliko i ovakovih pionira? Sve akademski izobraženi ljudi, uz intelektualnu spremu pomazani karizmatima sakramenta, ispunjeni milostima svetoga reda. I baš zato — kolika odgovornost! Karizmata se i milosti ne daju uzalud; samo na službu Crkvi, vjernicima, Mističnome Kristovom Tijelu. Stoga smo se ponizno i zahvalno u duhu združili s molitvama kršćanskoga puka, koji je u to vrijeme po kongresnim crkvama molio — za nas Kristove svećenike. Molili smo i . . . plakali radi onih i za one, koji bijedno ostaviše kalež krvi Gospodnje, ili se svetogrdno

laćaju neokaljane bjeline Jaganjčeva Tijela . . . Molili smo, molili da Bog usliši zazive kršćanskoga puka, te uvijek budemo — sô zemlje. *Orate fratres* . . .

★

Sastavio je srca naša na Dunavu. Već je u sedmi večernji sat narod zaposjeo obale evropske kucavice. Kilometre i kilometre, na obadvije strane i po Margaretinom otoku. Pratili smo Ga na brodu. Pred nama je klizao po razigranoj vodi visoki električni križ. Zatim brod sa sestrama svih kongregacija i redova, iza njega lađa sa svećenstvom, a zatim On sa Legatom svojega Namjesnika i s onima, koje je po Duhu postavio, da upravljaju Crkvom Božjom — episkopatom cijeloga svijeta. Iza njih još tri lađe pratilice pa opet — alfa i omega svega — križ. Krist je hodio Dunavom, a radio je govorio — i hrvatski — o Njegovoj dobroti i ljubavi. Voda se pjenila i rastvarala kao sag ispod Njegovih nogu, noć se razvedrila i svojim milijunskim zviježdem pravila Mu najveličanstvenije »nebo«, stotine hiljada naroda su stajale i u noć zahvalno pjevale:

*Klekni puče pobožni, slavi tajnu ljubavi,
Štono ti za hranu duše Isus ostavi . . .
Tu je Sina Božjega, Spasitelja tvojega
Tijelo i krv, spas i mana s neba višnjega.*

Kada se iza završene procesije nad starim Budimom pojavio raketama zapaljeni Križ, narod više nije mogao zadržati svojega oduševljenja: pljesak sa tisuća dlanova odjeknuo je blagoslovljenim talasima na Dunavu, a ponoćnom tišinom zaorio prodorni:

Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat.

★

Sastavio je srca ozbiljnih muževa i razvijenih mladića, na najoriginalnijoj priredbi kongresa: noćnom klanjaju i noćnoj Pričesti muškaraca.

Već oko devetog sata počeo se crniti Trg i jezero od muškoga svijeta. Dvanaest posebnih vlakova prenijelo je malo prije deset tisuća muževa iz pokrajine do izloženog Svetoostajstva. Iza teškog dnevnog rada uzeli su na se breme noćnog puta, da se u svetosti noći poklone prisutnome Kristu i još se iste noći nahranjeni Njegovim tijelom vrate na svoje poslove. Hiljade radnika, seljaka, namještenika, građana, željezničara, intelektualaca naviru sa svih strana. Iza deset sati već je sav ogromni prostor s okolišnim prilazima poplavljen: nepregledno mnoštvo od 300.000 prisutnika zakružuje osvijetljeni oltar. Oko jedanaest sati 1000 radnika u plavim radnim odijelima s bakljama u ruci dovode Krista-Radnika u Hostiji. I svrstavaju se u obliku ogromnog križa od bakalja preko cijeloga trga. Započinje noćno klanjanje. O. Bangha i o. Csávossy D. I. vode zajedničko razmatranje, ravnaju potresnim dijalogom:

Svećenik: Ti si Krist, Sin Boga živoga.

Narod: Ti si Krist, Sin Boga živoga.

Svećenik: Tvoje kraljevstvo je vječno i vrata paklena ga nadvladati ne će.

Narod: Nadvladati ga ne će.

Svećenik: Euharistijski Kriste, vjerujem u Te.

Narod: Vjerujem.

Svećenik: Vjerujem, da si Ti jedini Kralj vjekova i jedini spas svijeta.

Narod: Vjerujem.

Tisuće muških grla recitira zatim u dijalogu Vjerovanje. Slijedi pjesma. Svećenik zatim nastavlja:

Svećenik: Protestiramò protiv bezbožnih kletvi.

Narod: Protestiramò.

I u naknadu, da milosrđe Božje oprostí sve nesretne kletve, ljudsko mnoštvo do nogu dobroga Pastira skrušeno u noć moli: *Ispovijedam se Bogu svemogućemu . . .*

Svećenik se ispred naroda okreće prisutnom Milosrđu:

Oprosti Euharistijski Kriste, sve psovke — sve propuste nedjeljnih Misa sve grijehe protiv roditelja i sve grijehe protiv djece, — mržnju i sve grijehe protiv ljubavi — sve grijehe bluda, sve nevjere i sve zloporabe ženidbenog sakramenta — sve moje zloće i sve moje nepravde . . .

Masa ispred cijelog grješnog čovječanstva prihvaća: *Oprosti, Euharistijski Isuse, oprosti.*

I tad svi zajedno sa svećenikom vape nebu i pobjedničkoj Crkvi za pomoć:

Zato molim Blaženu Mariju vazda Djevicu, Svetoga Mihovila Arkandela, sv. Ivana Krstitelja . . .

Iza pjesme i kratkog nagovora svećenik nastavlja:

Obećajemo da ćemo ispovijedati vjeru, koju bezbošci napadaju — da ćemo braniti crkve, škole, svećenike, redovnike, vjeru i nevinost djece protiv svakog zlobnoga napadaja — da ćemo svoje glasove dati za Božja prava, prava Crkve i za nerazrješivost braka — da ćemo se kaniti zle štampe a potpomagati katoličku — da ćemo vršiti svoju uskrсну dužnost . . .

Narod grmi: *Obećajemo.*

Guste se hiljade bacaju na koljena, svaki pali svoju svijeću, crno se ljudsko mnoštvo pretvara u goruće more, koje zapaljeno vatrom iz Srca Onoga, koji je došao da »užeže svijet« posvećuje sebe, cijelo čovječanstvo ovome Srcu, »koje je toliko ljubilo ljude.«

Ponoćka započinje. Čita je onaj, koji je vidio toliko mučeničke krvi prolivene, toliko razvaljenih crkava, toliko obeščašćenih grobova: Primas okrvavljene Španije, Kardinal Gomá y Tomas. Stotine svećenika razasutih među narodom u Jaganjčevo ime skidaju s duša grijehe svijeta. Teške muške glave bezazleno se zarinule u svećeničke grudi, dižu se olakšane tarući suze radosnice, krupne suze muškaraca. I na naše svećeničke oči — te blagoslovljene noći — često puta probijaju suze: suze *Te Deuma, Magnificata, Benedictusa . . .*

600 svećenika, praćeno od katoličkih akademičara, razišlo se mnoštvom i pitalo narod kruhom Života. Razdijeljeno je te noći 160.000 svetih Pričesti. Posjetioci ostalih međunarodnih kongresa svi jednodušno priznaju, da takova prizora takove atmosfere muške noćne molitve još nijedan kongres nije dosad vidio.

★

Sastavio je srca naša na zajedničkim zborovanjima Industrijske Palače, gdje se uz Kineza redao Japanac, uz Amerikanca crni Eritrejac, gdje je i — za sad još sapeta — Rusija ispovjedila svoju vjeru u pobjedničku snagu nesavladive Euharistije, gdje se u zajedničkoj obitelji ostalih naroda i Hrvatska — vlastitim jezikom na usta profesora svojega sveučilišta, — poklonila Onome, koga već desetljećima zove svojim stiježom, koji je ujedno i njen štit: *Stijež Hrvata Srce Krista . . .*

★

Sastavio je srca naša u ranu zoru nedjeljnoga jutra, na zborovanju seljačke i radničke omladine. 25.000 čilih omladinaca sabralo se iz cijele zemlje. Većina od njih — 15.000 — sve kršni seljački momci raširenih narodnih hlača, članovi su seljačke omladine, koju je pred tri godine pokrenuo mladi isusovac o. Kerkay, a danas broji 50.000 boraca, kršćanskih obnavljača suvremenog sela. Zborovanjem magistralno upravlja seoski nadničar Nikola Gabor. Na govorničkoj se pozornici izmjenjuju mladi seljaci, svirači gusala i pjevači narodnih popijevki, bivši ministar poljoprivrede Marschall, radnici okolišnjih tvornica i o. Kerkay.

Nova je to omladina, koja će večeras s omladinom ostalih evropskih i izvanevropskih zemalja — uz bljesak munje i pljusak kiše — primiti iz pokaznice Kristov blagoslov, iz ustiju Njegova Legata čuti svoje poslanje: *idite i budite mi svjedoci*. Ona će poći i izvršiti to doslovce; poći će da spasava svijet: obnavljajući stari, ili — ako naslaže ljudskih nepravdi ne uzmožnu izbjeći ratu — da na njegovim ruševinama izgradi — novi.

Stj. Tomislav Poglajen D. I.